

JAZZ ở HÀ NỘI

NGÃU HỨNG GIỮA CÁC THẾ GIỚI

JAZZ IN SOCIALIST HÀ NỘI: IMPROVISATIONS BETWEEN WORLDS

© 2022 Taylor & Francis

The right of Stan BH Tan-Tangbau, Lưu Quang Minh, and Quyển Thiện Đắc, to be identified as authors of this work has been asserted in accordance with sections 77 and 78 of the Copyright, Designs and Patents Act 1988.

All Rights Reserved

Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group

JAZZ Ở HÀ NỘI: NGẪU HỨNG GIỮA CÁC THẾ GIỚI

Tác giả: Stan BH Tan-Tangbau, với sự hợp tác của Lưu Quang Minh và Quyển Thiện Đắc

Bản quyền tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2025

Bản dịch tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa mềm, tay gấp, 2025

Thiết kế và trình bày: Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản gần 500 đầu sách thuộc 7 tủ sách, bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đời người và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng, Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Stan BH Tan-TangBau

Jazz ở Hà Nội : Ngẫu hứng giữa các thế giới / Stan BH Tan-TangBau, Lưu Quang Minh, Quyển Thiện Đắc. - H. : Nxb. Hà Nội ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2025. - 332 tr. ; 24 cm

ISBN 978-604-44-7807-4

1. Nhạc Jazz 2. Hà Nội

781.650959731 - dc23

HNK0153p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: truyenthong@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

Stan BH Tan-Tangbau
với sự hợp tác của
Lưu Quang Minh và
Quyền Thiện Đức

JAZZ ở HÀ NỘI

NGẪU HỨNG GIỮA CÁC THẾ GIỚI

Nghiên cứu
Xuyên quốc gia
về Jazz

Hiền Trang dịch

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Phụ trách xuất bản: Trần Hoài Phương

Phụ trách bản quyền: Kim Ngân, Thiên Hương

Điều phối sản xuất: Nguyễn Hương, Vũ Dung

Biên tập viên: Trịnh Thu Hằng

Thiết kế bìa: Hoàng Duy Khánh

Trình bày: Vũ Lê Thư

Thư ký xuất bản: Bùi Huyền

ĐƠN VỊ HỢP TÁC TRUYỀN THÔNG

<https://www.facebook.com/tramdocvn>
website: <http://tramdoc.vn/>

Mục lục

<i>Lời tựa cho nhóm sách</i>	7
<i>Lời nói đầu</i>	8
<i>Lời cảm ơn</i>	18
<i>01. Giữa những thế giới</i>	21
<i>02. Một nhạc mục đĩa sơ khai</i>	45
<i>03. Nhạc jazz biểu diễn trực tiếp</i>	81
<i>04. Jazz trong Nhạc viện</i>	111
<i>05. Âm nhạc, chiến tranh và cách mạng</i>	141
<i>06. Trở thành nhạc sĩ chuyên nghiệp</i>	177
<i>07. Việt Nam, Khối Xã hội Chủ nghĩa và jazz</i>	217
<i>08. Jazz Hà Nội</i>	253
<i>09. Coda</i>	295
<i>Tài liệu tham khảo</i>	315
<i>Mục từ tra cứu</i>	325

Lời tựa cho nhóm sách

Kể từ thập niên 1990, việc nghiên cứu về jazz đã thay đổi đáng kể khi lĩnh vực này ngày càng mở rộng sang nhiều hướng tiếp cận liên ngành và mô hình phê bình khác nhau. Ngày nay, khi ý nghĩa của dòng nhạc này trải qua những đổi thay sâu sắc, nhu cầu đặt jazz trong một bối cảnh nghiên cứu quốc tế trở nên cấp thiết, nhằm phát triển những lý thuyết và phương pháp nghiên cứu mở ra cách hiểu mới về tầm quan trọng văn hóa cũng như vị trí của nó trong những bối cảnh lịch sử và xã hội khác nhau.

Loạt sách về *Transnational Studies in Jazz* (Nghiên cứu Xuyên quốc gia về Jazz) giới thiệu những công trình nghiên cứu xuất sắc nhất trong lĩnh vực học thuật quan trọng và thú vị này, đồng thời làm nổi bật những góc nhìn liên ngành và quốc tế về mối quan hệ giữa jazz, xã hội, chính trị và văn hóa. Loạt sách mang đến cho các tác giả một nền tảng để nhìn nhận lại những phương pháp luận cùng khái niệm thường được dùng để phân tích jazz, cũng như sẽ tìm cách nghiên cứu vượt qua ranh giới các chuyên ngành, tìm ra những phương thức khác nhau nhằm khảo sát những thực hành, giá trị và ý nghĩa của dòng âm nhạc ấy. Loạt sách cũng khám phá những trao đổi văn hóa và âm nhạc phức tạp đã định hình sự phát triển và tiếp nhận jazz trên toàn cầu. Các tác giả tham gia sẽ tập trung vào nghiên cứu về âm nhạc, để tìm ra những phương cách khác nhau nhằm kể câu chuyện của jazz dù có liên quan tới nước Mỹ hay không, và sẽ xem xét jazz như một phương tiện đàm phán những bản sắc toàn cầu.

TONY WHYTON – NICHOLAS GEBHARDT

Biên tập viên nhóm sách

Lời nói đầu

Câu chuyện rộng hơn của nhạc jazz ở Việt Nam phức tạp và nhiều màu sắc hơn, với sự tham gia của nhiều nhạc sĩ khác, nhất là khi dòng nhạc này bắt đầu định hình ở khúc ngoặt của thiên niên kỷ mới; bởi vậy chủ đề này xứng đáng có được một phân tích riêng.¹

Tôi không kỳ vọng sẽ sớm viết được một “phân tích riêng”, mà trên thực tế là, một phân tích chỉ tập trung vào Hà Nội, ngay khi vừa tuyên bố như trên. Là một nhà Việt Nam học chủ yếu chuyên về những biến đổi ở mặt xã hội và văn hóa vùng cao và dân tộc học tự sự cộng tác kỹ thuật số, tôi lưỡng lự về việc có nên dẫn thân xa hơn trong địa hạt nghiên cứu jazz, vượt ra ngoài dự án tiểu sử về Quyền Văn Minh. Là một người hâm mộ nhạc jazz, nhưng tôi chẳng phải là nhạc sĩ. Tôi có kiến thức cơ bản về âm nhạc, nhưng chỉ đủ để giúp cho việc thưởng thức bộ sưu tập âm nhạc của mình một cách có hiểu biết hơn. Còn nghiên cứu jazz như một lĩnh vực học thuật đã luôn là công việc của một nhóm những học giả-nhạc sĩ xuất chúng, những người có thể biểu diễn, nghiên cứu, viết nhạc jazz. Khi Biên tập viên Cao cấp (mảng Âm nhạc) Constance Ditzel gợi ý tôi nộp một đề xuất sách về “vị trí của nhạc jazz ở Việt Nam, những hiệu ứng văn hóa-xã hội hay hệ quả mang tính chính trị của nó”, tôi nghĩ đây là điều mình có thể làm được, xét đến mối quan tâm nghiên cứu của tôi về xã hội Việt Nam, mối quan hệ sâu

rộng với các nhạc sĩ jazz trong nước cùng hiểu biết về hoạt động của cộng đồng nhạc jazz ở Hà Nội. Tôi càng tự tin hơn khi Quyền Thiện Đắc và Lưu Quang Minh hào phóng đề nghị giúp đỡ trong quá trình tôi thực hiện nghiên cứu cho cuốn sách. Tôi chỉ tin rằng dự án này có thể được hoàn thiện đúng tiến độ khi cả Đắc và Minh đồng ý tham gia với tư cách là cộng sự của tác phẩm.

Cuốn sách này bàn về vị trí của nhạc jazz trong đời sống Hà Nội. Dẫu cho jazz chẳng được thưởng thức rộng khắp trong công chúng như một loại hình nhạc đại chúng Việt Nam (trong các thời kỳ khác nhau), nhưng nó vẫn được trân trọng tương tự như nhạc cổ điển trong bối cảnh Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Cũng như nhạc cổ điển, nhạc jazz được xem là thể hiện “nghệ thuật chất lượng cao”, trái ngược với nhận thức về nhạc đại chúng như một loại hình âm nhạc thương mại hóa chạy theo thị trường, nhằm mục đích giải trí. Cũng như nhạc dân gian, nhạc dân tộc và nhạc cách mạng Việt Nam, jazz và nhạc cổ điển được kỳ vọng đóng góp vào việc “giáo dục thẩm mỹ và phát triển văn hóa” cho công chúng Việt Nam. Thêm nữa, jazz còn được kỳ vọng, và đã được giới thiệu, là tương thích với di sản nhạc cổ truyền Việt Nam. Jazz là thứ âm nhạc nghiêm túc ở Hà Nội.

Tại sao chỉ Hà Nội? Cuốn sách này tập trung vào nhạc jazz ở Hà Nội, bởi chính tại trung tâm chính trị-văn hóa này, chứ không phải ở nơi nào khác, mà jazz đã nảy mầm, phát triển và dần định hình ở Việt Nam dưới xã hội chủ nghĩa. Nhạc jazz ở Hà Nội đã khởi đầu với những nỗ lực phi thường của một số ít nhạc sĩ Hà Nội. Tôi đã trình bày chi tiết câu chuyện của một trong những nhạc sĩ ấy, Quyền Văn Minh, trong một cuốn sách khác.² Một người khác là Lưu Quang Minh, một trong các cộng sự của công trình này. Một trong những đóng góp quan trọng của Lưu Quang Minh cho nền nhạc jazz là ông đã thành lập bộ môn jazz tại Nhạc viện quốc gia danh giá, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam. Tuy vậy, sự phát triển và việc định hình cộng đồng jazz, như đã gợi nhắc trong trích dẫn

mở đầu, là một nỗ lực tập thể của nhiều nhạc sĩ. Không thời điểm nào trong lịch sử Việt Nam những năm gần đây cũng như ở bất cứ nơi nào trong nước hiện nay có một cộng đồng jazz sánh được với Hà Nội. Bản thân lựa chọn phân tích câu chuyện jazz ở Hà Nội bằng phương pháp phân tích theo bối cảnh đã là một công việc chắc chắn mang sức nặng và độ dài của một cuốn sách. Tuy nhiên, chúng tôi thận trọng tránh việc khái quát hóa bằng cách xem đời sống jazz ở Hà Nội như đại diện cho cả nước. Trong tương lai, khi jazz ở các thành phố khác của Việt Nam phát triển hơn, việc tập hợp một nghiên cứu so sánh bao quát cả nước có lẽ sẽ hợp lý.

Với những gì Việt Nam đã trải qua dưới thời thực dân Pháp, có độc giả hẳn sẽ băn khoăn liệu một cuốn sách về jazz có nên bắt đầu câu chuyện từ đầu thế kỷ 20, hay như nhiều người thích gọi là Thời đại Jazz.³ Như chúng tôi tiết lộ ở nhiều chỗ trong cuốn sách này, jazz hay những phiên bản ban đầu của nó như nhạc khiêu vũ phương Tây, không nghi ngờ gì, đã du nhập vào đời sống đô thị như ở Hà Nội, Sài Gòn và Hải Phòng, trong các khách sạn xa xỉ, những nhà hàng cao cấp, những câu lạc bộ đêm hay vũ trường. Nghiên cứu tỉ mỉ của Jason Gibbs về sự giao thoa giữa nhạc phương Tây và nhạc địa phương để dẫn tới sự trỗi dậy của tân nhạc (cụ thể là các ca khúc Việt hiện đại) đóng vai trò then chốt trong việc giúp ta hiểu rõ và đánh giá được đời sống âm nhạc sôi nổi trong suốt thời kỳ này.⁴ Song, nghiên cứu của Michael E. McClellan cũng tiết lộ còn nhiều điều cần tìm hiểu về bản thân nền âm nhạc phương Tây (opera, nhạc cổ điển, nhạc pop phương Tây) trước năm 1954.⁵ Quan trọng hơn, công trình của McClellan cho thấy âm nhạc phương Tây ở Hà Nội gắn bó đây phức tạp với châu Âu và kết nối với một mạng lưới rộng hơn những thành phố Pháp thuộc ở chính Đông Dương và xa hơn nữa như thế nào. Cũng hữu ích khi lưu ý rằng ngay cả Thượng Hải, Thánh địa Viễn Đông nức tiếng của jazz trong suốt Thời đại Jazz, nơi thu hút một số nhạc sĩ jazz nổi tiếng người Mỹ tới biểu diễn, chỉ là một trong số rất nhiều những điểm dừng trong mạch chảy âm nhạc thuộc địa trên toàn cầu, trong đó bao gồm cả

Singapore, Jakarta, Bencoolen, Calcutta, và Rangoon; và với một số nhạc sĩ thì tính cả London và Paris.⁶ Nói cách khác, tôi cho rằng bất kỳ nghiên cứu nào về nhạc jazz thời kỳ đầu ở Hà Nội sẽ được hưởng lợi ích rất lớn từ một cách tiếp cận rộng hơn, tính tới cả sự lưu hành của các hình thức nghệ thuật âm nhạc phương Tây và mạng lưới thuộc địa toàn cầu các điểm dừng biểu diễn của nó. Theo quan điểm của tôi, đây xứng đáng là một dự án riêng và vì thế nằm ngoài phạm vi cuốn sách này.

Những độc giả đã biết một chút về Cuộc kháng chiến chống Mỹ có thể sẽ nhắc đến sự hiện diện của nhạc jazz ở miền Nam Việt Nam, bởi sự can dự sâu sắc của Mỹ trong cuộc chiến này. Quả thực trước năm 1975, người ta có thể nghe jazz ở Sài Gòn. Có những nhạc sĩ Việt chơi jazz trong các câu lạc bộ đêm và vũ trường. Những nhạc sĩ Mỹ nổi tiếng như Buddy Rich và Stan Getz cũng từng ghé thăm và biểu diễn tại Sài Gòn. Và chính bởi đời sống âm nhạc ở đây chịu ảnh hưởng sâu đậm từ Mỹ và các yếu tố ngoại lai, nên âm nhạc miền Nam sau thống nhất năm 1975 đã chịu sự kiểm soát nghiêm ngặt nhằm loại bỏ ảnh hưởng “tư bản” được coi là không phù hợp. Nhạc jazz ở Sài Gòn trước năm 1975 không hồi sinh được như nhạc đại chúng miền Nam Việt Nam đã làm sau công cuộc Đổi Mới từ năm 1986. Hơn nữa, không có ghi nhận nào về nhạc phẩm jazz gốc Việt được sáng tác và ghi âm bởi các nghệ sĩ miền Nam Việt Nam đến được tay các nhạc sĩ miền Bắc. Dầu vậy, jazz ở miền Nam trước 1975 là một đề tài đáng giá và nên được theo đuổi riêng biệt, nhưng qua một cách tiếp cận bao trùm hơn, xét đến sự lưu hành nhạc jazz trong mạng lưới rộng lớn các khu vực ngoài Việt Nam mà Mỹ đã hiện diện trong Chiến tranh Lạnh.

Dù tôi là tác giả chính cầm bút xuyên suốt tác phẩm, nhưng việc cảm ơn theo cách thông thường về sự hỗ trợ từ số ít người đã tích cực đối thoại trong lĩnh vực này sẽ không phản ánh đầy đủ những đóng góp của Lưu Quang Minh và Quyên Thiện Đắc. Cuốn sách này là một nỗ lực tập thể, mỗi người chúng tôi mang đến những

chuyên môn, trải nghiệm, sự nhạy bén và kiến thức khác nhau về chủ đề này để thảo luận; do đó, tôi đưa tên họ với tư cách các cộng sự của tác phẩm. Quan trọng hơn, sự tham gia mật thiết của hai nhạc sĩ cho thấy tinh thần ủng hộ rõ ràng của những nhân vật rất được kính trọng trong cộng đồng nhạc sĩ jazz ở Hà Nội. Nhờ thế, nhiều nghệ sĩ khác đã hào phóng ưu tiên thời gian của họ cho những buổi phỏng vấn và thảo luận vào bất cứ thời điểm nào trong ngày, và rộng lòng giúp tìm kiếm các tài liệu hữu ích cho dự án. Mặc dù về mặt kỹ thuật đây là một chuyên khảo cá nhân, nó cũng là một sản phẩm hợp tác thực thụ. Việc trình bày các chương bằng những giọng văn khác nhau qua những phong cách viết khác nhau thay vì một phong cách viết cùng một giọng điệu duy nhất là có chủ đích ghi nhận tính chất hợp tác này và kể lại câu chuyện theo cách bao quát đầy ý nghĩa.

Lưu Quang Minh không chỉ mang tới câu chuyện của riêng ông về những gắn kết với nền nhạc jazz, mà còn cả những hiểu biết sâu sắc về sự phức tạp có tính thể chế đã chi phối mối quan hệ giữa âm nhạc và chính trị, cũng như cách nó ảnh hưởng tới con đường sự nghiệp của việc trở thành, việc làm một nhạc sĩ, và trên hết, việc chơi jazz ở Hà Nội. Lưu Quang Minh và tôi đã dành nhiều buổi cùng nhau ôn lại cuộc đời âm nhạc của ông, sự hình thành và phát triển của đời sống jazz ở Hà Nội. Là một anh hùng thời chiến được trao huân chương, một nghệ sĩ accordion xuất sắc, một nhà giáo tận tụy, một nhà giáo dục và quản lý nghệ thuật đầy thấu cảm, Minh đã làm việc không mệt mỏi để phát triển chương trình học jazz ở Nhạc viện Quốc gia và nuôi dưỡng không biết bao nhiêu nhạc sĩ cho đời sống jazz Việt Nam. Trong những buổi cộng tác của chúng tôi, Minh cũng chia sẻ những tư liệu và hiện vật trong bộ sưu tập cá nhân, ghi lại những ngày đầu của jazz Hà Nội. Minh xứng đáng có một cuốn sách dành riêng cho câu chuyện đời ông; tôi hy vọng là một dự án mà tôi sẽ thực hiện trong tương lai.

Sau khi quyết định viết cuốn sách này, Quyền Thiện Đắc đã sắp xếp một danh sách những buổi phỏng vấn với các nhạc sĩ tham

gia trong công cuộc phát triển nhạc jazz từ trước tới nay. Được rất mực kính trọng nhờ tài năng âm nhạc, những đóng góp cho jazz Hà Nội và sự cống hiến không ngừng nghỉ với âm nhạc, sự đồng thuận của Đắc với dự án này đã thuyết phục nhiều người bày tỏ suy nghĩ cũng như chủ động chia sẻ câu chuyện của họ. Những trải nghiệm riêng của Đắc với dòng nhạc này, sau khi theo cha vào nghề và theo học ở Nhạc viện, việc anh cũng là một nghệ sĩ biểu diễn và giảng viên jazz hàng đầu Hà Nội, cùng những nỗ lực không ngừng trong việc đổi mới thứ thanh âm nguyên bản để chơi jazz trong bối cảnh âm nhạc nội địa lẫn thế giới jazz toàn cầu đóng vai trò then chốt trong phân phân tích ở cuốn sách này.

Với cá nhân mình, tôi bắt đầu quan tâm đến đời sống jazz ở Hà Nội vào năm 2000, sau khi xem những buổi diễn của Quyền Văn Minh tại Singapore. Mỗi khi ghé thăm Hà Nội trên đường lên vùng núi Tây Bắc và sau đó là phía Tây Nam Trung Quốc, tôi gần như dành trọn các buổi tối ở Minh's Jazz Club. Niềm hứng thú với âm nhạc của Minh sau rốt đã dẫn tới một tình bạn quý giá và việc cùng ông viết lại câu chuyện đời ông. Qua Quyền Văn Minh, tôi đã học được nhiều về jazz và bối cảnh của âm nhạc, của jazz ở Hà Nội. Khi Quyền Thiện Đắc, Lưu Quang Minh và tôi quyết định hợp tác trong dự án này vào cuối năm 2019, tôi đã dành chín tháng tiếp theo, đến tận khi rời Hà Nội vào cuối tháng 6 năm 2020, để phỏng vấn các nhạc sĩ jazz Việt Nam, thực hiện công tác thực địa dân tộc học tự sự tại câu lạc bộ jazz và các địa điểm khác, tiến hành nghiên cứu tài liệu trong các thư viện ở Hà Nội và sử dụng những sưu tầm cá nhân của bè bạn. Nói cách khác, mọi trích dẫn trực tiếp trong các đoạn tường thuật ngắn đan xen trong cuốn sách này đều được lấy ra từ các cuộc phỏng vấn thực địa (và online) do tôi tiến hành.

Nhiều người nhìn chung đều bất ngờ vì Việt Nam có jazz, thì cũng có không ít người chẳng biết mấy về đất nước này. Để việc đọc sách thuận lợi hơn, tôi sẽ giải thích ngắn gọn một vài thuật ngữ then chốt liên quan tới lịch sử Việt Nam đương đại và hướng dẫn độc giả tra cứu thêm ở phần chú thích.

Độc giả sẽ bắt gặp các thuật ngữ về Cách mạng Việt Nam trong sách.⁷ Đây là khái niệm bao quát chỉ cuộc cách mạng do Chủ tịch Hồ Chí Minh lãnh đạo nhằm đánh bại chủ nghĩa thực dân Pháp, giành lại độc lập dân tộc, và sau cùng là tái thiết nền chính trị và xã hội theo lý tưởng của chủ nghĩa Marx-Lenin. Bắt đầu với sự hình thành của Việt Nam Thanh niên Cách mệnh Đồng chí hội năm 1925 và sau đó là Việt Minh (Việt Nam Độc lập Đồng minh hội), lực lượng cách mạng đã lãnh đạo phong trào chống thực dân và đấu tranh vì độc lập dân tộc.⁸ Việt Minh phát động Cách mạng Tháng Tám vào ngày 14 tháng 8 năm 1945 để giành lại chính quyền từ những kẻ cai trị là thực dân Pháp và quân đội Nhật Bản vào giai đoạn cuối Thế chiến II.⁹ Sự kiện này đã dẫn tới Cuộc kháng chiến chống Pháp, và đỉnh điểm là trận Điện Biên Phủ lừng lẫy.¹⁰ Sau khi chiến tranh kết thúc năm 1954, Việt Nam tạm thời bị chia thành hai miền Nam – Bắc ở vĩ tuyến 17. Miền Bắc trở thành Việt Nam Dân chủ Cộng hòa trong khi miền Nam ban đầu thuộc Quốc gia Việt Nam, trước khi Ngô Đình Diệm lập nên Việt Nam Cộng hòa. Miền Bắc bắt đầu quá trình cải tổ xã hội theo lý tưởng cách mạng và triển khai một nền kinh tế kế hoạch tập trung, thành lập các hợp tác xã nông nghiệp và sản xuất, cũng như tiến hành tập thể hóa tư liệu sản xuất.¹¹ Giai đoạn này được gọi là Thời Bao Cấp.¹² Cùng lúc đó, Việt Nam vẫn luôn nỗ lực thống nhất đất nước. Cuộc kháng chiến chống Mỹ kéo dài từ năm 1955 đến năm 1975.¹³ Đây là cuộc chiến tranh tàn khốc nhất và nặng nề nhất, có sự tham gia sâu rộng và chủ động từ Mỹ. Mặc dù chiến tranh chủ yếu diễn ra ở miền Nam, Mỹ đã tiến hành chiến dịch đánh bom lớn ở miền Bắc, và lan sang cả hai nước láng giềng Campuchia và Lào. Chiến tranh kết thúc với sự thống nhất đất nước năm 1975, và nền kinh tế kế hoạch tập trung được áp dụng khắp cả nước. Thời Bao Cấp lúc này được mở rộng phạm vi vào miền Nam.¹⁴ Sự thiếu hiệu quả của mô hình này đã dẫn tới các sáng kiến “phá rào”, tức những thử nghiệm sản xuất mang tính phi tập trung trên cả nước và cuối cùng tựu thành công cuộc Đổi

Mới năm 1986, đưa tới một nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản.¹⁵

Chúng tôi mở đầu cuốn sách bằng một phần giải thích về nhan đề “Ngẫu hứng giữa các thế giới” cùng một tổng quan chi tiết về cách chúng tôi kết nối các chương với nhau. Trong ba chương tiếp theo, chúng tôi làm sáng tỏ cách thức mà jazz tồn tại như một hình thức nghệ thuật âm nhạc chính thống, chủ lưu ở Hà Nội. Chương 5 trình bày mối quan hệ giữa âm nhạc và chính trị trong Việt Nam xã hội chủ nghĩa và vị trí bấp bênh của jazz trong bối cảnh này. Chương 6 là một tuyển tập câu chuyện về con đường để trở thành nhạc sĩ chuyên nghiệp ở Việt Nam. Chương 7 đề cập tới câu hỏi làm thế nào mà jazz sau rốt lại ra đời ở Hà Nội trong bối cảnh cách mạng, Chiến tranh Lạnh và sau năm 1975. Chương 8 trình bày những phác thảo dân tộc học về việc làm thế nào các nhạc sĩ Việt có thể học hỏi và chơi jazz, cũng như đóng góp vào việc duy trì, phát triển cộng đồng jazz ở Hà Nội. Chúng tôi kết thúc với một thảo luận ngắn gọn về những sự phát triển của jazz trong giai đoạn đại dịch COVID-19 toàn cầu năm 2020. Vì đây mới chỉ là bước khởi đầu cho việc nghiên cứu jazz ở Việt Nam, chúng tôi dè dặt trong việc gán những ý nghĩa lý thuyết sâu sắc vào thảo luận của mình. Còn rất nhiều việc cần phải làm. Tuy nhiên, chúng tôi tin rằng những thông tin được hé lộ trong sách mang đến một nền tảng tương đối tốt cho việc nghiên cứu trong tương lai nhằm khảo sát về sự giao thoa giữa jazz và xã hội ở Việt Nam, so sánh sự phát triển và sự giao thoa của jazz ở Việt Nam và nền nhạc jazz thế giới, và dĩ nhiên, nhằm nghiên cứu bản thân nhạc jazz và những tiến hóa của nó tại Việt Nam. Chúng tôi cũng hy vọng sự hợp tác này sẽ khuyến khích cả những học giả và nhạc sĩ từ nay về sau sẽ tiếp nhận một phương pháp tiếp cận tri thức toàn diện hơn để nuôi dưỡng một cộng đồng jazz Việt Nam rộng lớn hơn, gắn bó hơn.

STAN BH TAN-TANGBAU

Singapore, tháng 5 năm 2021

GHI CHÚ

1. Stan BH Tan-Tangbau & Quyền Văn Minh, *Chơi jazz ở Việt Nam: Quyền Văn Minh và nhạc jazz Hà Nội* (Hà Nội: Nhà xuất bản [NXB] Hội Nhà Văn & Omega Plus Books, 2022), Lời nói đầu.
2. Stan BH Tan-Tangbau & Quyền Văn Minh, *sđđ.*, Lời nói đầu.
3. Xem ví dụ, nghiên cứu sau đây về Philippines và Indonesia: Peter Keppy, *Tales of Southeast Asia's Jazz Age: Filipinos, Indonesians and Popular Culture, 1920–1936* [Những câu chuyện về thời đại nhạc Jazz của Đông Nam Á: Người Philippines, người Indonesia và văn hóa đại chúng] (Singapore: National University of Singapore Press, 2019).
4. Jason Gibbs, *Rock Hà Nội, Bolero Sài Gòn* (Đà Nẵng: NXB Đà Nẵng, 2019).
5. Michael E. McClellan, “Performing Empire: Opera in Colonial Hà Nội”, *Journal of Musicological Research*, [Để chế biểu diễn: Opera ở Hà Nội thời thuộc địa; *Tạp chí nghiên cứu âm nhạc*], vol. 22, no. 1–2, 136–166 (2003): 135–66; Michael E. McClellan, “Music, Education and Français De Couleur: Music Instruction in Colonial Hà Nội” [Âm nhạc, giáo dục và Français De Couleur: Dạy nhạc ở Hà Nội thuộc địa], *Fontes Artis Musicae* [Nguồn gốc của nghệ thuật âm nhạc], vol. 56, no. 3 (2009): 314–25.
6. Eugene Marlow, *Jazz in China: From Dance Hall Music to Individual Freedom of Expression*, part 1 (Jackson, MS: University Press of Mississippi, 2018).
7. Vu Tuong, *Vietnam's Communist Revolution: The Power and Limits of Ideology* (New York, NY: Cambridge University Press, 2017).
8. David G. Marr, *Vietnamese Tradition on Trial, 1920–1945* [Truyền thống Việt Nam chịu thử thách] (Berkeley, CA: University of California Press, 1981).
9. David G. Marr, *Vietnam: State, War, and Revolution (1945–1946)* [Việt Nam: Nhà nước, Chiến tranh và Cách mạng] (Berkeley, CA: University of California Press, 2013).
10. Bernard B. Fall, *Hell in a Very Small Place: The Siege of Điện Biên Phủ* (Philadelphia, PA: Lippincott, 1967).
11. Edwin E. Moise, *Land Reform in China and North Vietnam: Consolidating the Revolution at the Village Level* (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1983); Kim N.B. Ninh, *A World Transformed: The Politics*

- of Culture in Revolutionary Vietnam: 1945–1965* [Một thế giới chuyển mình: Chính trị văn hóa ở Việt Nam cách mạng: 1945–1965] (Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press, 2002).
12. Stan BH Tan-Tangbau & Quyền Văn Minh, *Chơi Jazz ở Việt Nam: Quyền Văn Minh và Nhạc Jazz Hà Nội* (Hà Nội: NXB Hội Nhà Văn & Omega Plus Books, 2022); Ngô Minh, *Sống Thời Bao Cấp* [Tái bản lần thứ 2] (Hà Nội: NXB Hội Nhà Văn, 2018).
 13. William S. Turley, *The Second Indochina War: A Concise Political and Military History (Second Edition)* [Công cuộc kháng chiến chống Mỹ tại Việt Nam: Lịch sử chính trị và quân sự ngắn gọn (Tái bản lần thứ 2)] (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2009).
 14. Melanie Beresford, *National Unification and Economic Development in Vietnam* [Thống nhất đất nước và phát triển kinh tế ở Việt Nam] (London: Macmillan, 1989).
 15. Adam Fforde, *The Agrarian Question in North Vietnam, 1974–79* [Vấn đề nông nghiệp ở miền Bắc Việt Nam, 1974–79] (London: Routledge, 1989); Adam Fforde & Stefan de Vylder, *From Plan to Market: The Economic Transition in Vietnam* [Từ Kế hoạch đến Thị trường: Chuyển đổi kinh tế tại Việt Nam] (Boulder, CO, Colorado: Westview Press, 1996); Benedict Kerkvliet, *The Power of Everyday Politics: How Vietnamese Peasants Transformed National Policy* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005); Đặng Phong, “Phá Rào” trong kinh tế vào đêm trước Đổi Mới [Tái bản lần thứ 6] (Hà Nội: NXB Tri Thức, 2017).

Lời cảm ơn

Tôi muốn cảm ơn Biên tập viên cao cấp (mảng Âm nhạc) Constance Ditzel vì đã gợi ý cho tôi cân nhắc viết một cuốn sách về vị trí của jazz ở Việt Nam xã hội Chủ nghĩa. Cuốn sách này hẳn sẽ nghèo nàn hơn nhiều nếu thiếu đi những hiểu biết sâu sắc và kiến thức của những người bạn cộng tác Việt Nam, những nhạc sĩ và nhà giáo dục danh tiếng là Lưu Quang Minh và Quyên Thiện Đắc. Nguyễn Trường Giang đã hào phóng chia sẻ với tôi mạng lưới quen biết rộng lớn của ông để giúp đỡ nghiên cứu của tôi về Cung Thiếu nhi Hà Nội. Và dĩ nhiên, cuốn sách chỉ có thể ra đời với sự trợ giúp của (gần như) tất cả các nhạc sĩ jazz Việt Nam đang hoạt động trong cộng đồng jazz Hà Nội! Dan Ruelle và Raymond Goh đã đọc qua vài chương của bản thảo nháp và có những bình luận rất hữu ích về cả nội dung lẫn văn phong. Cuốn sách cũng được hưởng lợi lớn lao từ những câu hỏi sâu sắc, sự tò mò thuần túy cùng những gợi ý hữu ích từ những nhà bình luận ẩn danh. Tôi thực lòng biết ơn tình đồng chí tri thức chân thành ấy. Tôi cũng muốn cảm ơn Tony Whyton và Nicholas Gebhardt vì đã cho phép cuốn sách này được đưa vào nhóm sách *Nghiên cứu Xuyên quốc gia về Jazz*. Việc viết cuốn sách đến vào thời điểm khi tôi nghĩ mình nên ưu tiên gia đình thay vì đổ dồn thời gian, năng lượng, cảm xúc vào những công việc hằng ngày vất vả. Với sự hỗ trợ hết lòng từ vợ tôi, Cecilia, và con gái tôi, Aubrey, tôi đã quyết định sẽ tạm nghỉ và dành thời gian bên những người tôi yêu thương và làm những việc tôi tận hưởng (như viết lách!). Thật không may, quãng tạm nghỉ

ấy lại trùng với giai đoạn đầu của bệnh dịch Covid-19 trên toàn cầu. Được ở nhà cùng những người thân yêu đã xoa dịu nỗi u ám mà Covid-19 đem tới. Hoàn thành cuốn sách là một trong những khoảnh khắc đáng mừng hiếm hoi của chúng tôi khi bước vào năm thứ hai Covid.

STAN BH TAN-TANGBAU

Singapore, tháng 5 năm 2021

